

De hazen en andere gedichten

Ed Leeflang

bron

Ed Leeflang, *De hazen en andere gedichten*. De Arbeiderspers, Amsterdam 1983 (derde druk)

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/leef002haze02_01/colofon.php

© 2018 dbnl / erven Ed Leeflang

De jaartallen

Ver

Ik kon ver slapen omdat ik vergeten was
en met geen agenda nog herinnerd worden kon.
Het huis hield me niet werkelijk meer vast
op vloeren, trappen of in goten.
Het liet me zelfs niet uit tussen de struiken
naar verte die enigszins begint op een gazon
dat door de pruimeboom niet ernstig wordt genomen;
hij komt steeds verder met zijn takken pakken
en licht gebruiken.

Het gevoel dakloosheid ging in die slaap
's morgens niet over door verward vogelzingen,
dat niets verandert en niets kan bevatten
aan herinneringen.

Ik had mij van mijn kinderen weggeslapen,
wind verlaat ook wel winderige straten,
een rivier zijn bodem met witte stenen,
een instrument wordt jaren onbespeeld gelaten,
iets schijnt genoeg.

Ik sliep te ver vannacht, ik kon ontbreken;
er was geen angst meer waarin ik paste
en geen verdrietige die van mij kon weten
of naar me vroeg.

Stilleven

In een zwijgzame zondagmorgen ligt
op tafel het stilleven, een archipel van
dingen waaraan ik hecht, een werelddeel.
een samenraapsel, maaksel van makers, die
niet meer kunnen worden voortgetroost,
toegesproken of gestreeld.
Hartvormige koperen onderzetter, goedge bol
glas, een bord voor knoflook en tamme
kastanjes; twee spitse appelmessjes liggen ook.
Het buikig boekje dat ik weer een week niet las.
De bloemenkan is leeg en heeft iets
kookgraags als een aarden pot. En dan
het drietal vroege krokussen - niet uit -,
waaraan nog voortgewerkt wordt door
een erg verlegen maar een vastbesloten god,
tegen de botte doodsdrijf in, waarin wat
stil wil leven twijfelt tot het rot.

Verstrooid

Niet kunnen zeggen van hoe ver
die stappen komen, van hoe oud
die echo is, van hoe beschadigd
die gedachte: die verstrooidheid
groeit en die grijpt om zich heen.

Samenhangen met gevoelens
van iemand die niet kan slapen
en het zelf niet weten, de regen
laten voor wat hij is:
die verstrooidheid. Op een nacht
ga je toch uit bed. om iets te eten,
om iets, je geheugen, je boekenplank,
een oningelijste prent. de mazen
in je rasterwerk weer
weinigvermoedend op te meten.

Liefde, het was er - niet kunnen zeggen
hoe tegenstrijdig en geschrokken
het uit je jeugd tevoorschijn kwam,
als uit een bos, verrast over
de ordelijke velden, bonestokken
en vlas - het was er en eens
zal het zichzelf gaan lonen
met evenwichtigheid. Dat denk je nog,
terwijl je niets anders doet
dan al je hartstocht verwonen.

Oudheidkunde

Mijn zoon zoekt scherven in de aarde.
pijpekoppen, munten, flessehalzen:
doden beminnen wordt zijn vak.
Liefde en scherpzinnigheid wil hij
wel vinden in de grond.

Wij lopen de bouwputten langs
en ik zeg, zondags en goedgeemutst:
ik heb alleen mijn landje geest
om in te graven. Soms vind ik
ook wel eens een hele tegel.

En denk later: als ik het kon regelen,
er lopen er toch rond in wie ik
mijn sporen zou willen uitwissen
van mijn woorden, mijn vingertoppen,
mijn mond.

Met mijn dagboeken houd ik op,
dat sterfelijke neem ik voortaan
maar mee als een regenjas.
Het risico hem ergens te laten liggen
blijkt niet het kwaad
waar ik het bangst voor was.

Maar het achterlaten in hen
van fragmenten bestaan dat niet
wilde bestaan; stof dat niet wil
verwaaien, gedachten die hardnekkig zijn
en onbedwingbaar als gras.

1975

Bij bodemloos gehoest werd je hoogmoedig
en vroeg: hoe gaat het met me? Ik moest:
papa, het gaat niet goed. Je knikte moe
en fluisterde: er valt niets meer te doen,
ze zoeken het maar uit.

Ik zei: je hebt me de ruimte gegeven
en, hoe dan ook, tot wat ik ben opgevoed.
Je keek me - en zo was je niet -
onverbiddeijk aan. En met die hese stem:
niks, alles heb je zelf gedaan, geef me
mijn gebit.

Uit een wit, niervormig bakje vol slijm
moet het gevist; een stukje dood wil je terug.
Je glimlacht grimmig als het weer zit.
Je ligt, mij zwijgend aanziend, verder
op je rug. Ik vind je nooit meer bang
en nooit meer klein.
Ik denk: zo sterk moet hij blijven,
laat hij toch zo vernietigd worden. Vlug.

De Weide

Een kalme man brengt mij een bus:
of ik het etiket wil controleren.
Hij vraagt of er dan verder niemand komt.

Na een kwartier zie ik hem terugkeren
in een witte doktersjas. Hij heeft wat zwaars
of lichts onder een zwarte doek maar torst dat
misschien uit eerbied zichtbaar;
een ernstig laborant met veel van een
onbegrepen of van schijn tot wezen
opgeklommen goochelaar.

Wij dalen samen in een afgemeten pas
een lang duinpad af; hij voorop.
Dan meldt hij dat ik op het pad
moet blijven staan; zelf zal hij
een grazig en zeer groen grasveld opgaan.
Er vliegen meeuwen van op en roeken.

Een groot strooivat zwaait hij met kracht,
beloopt het midden van de weide en doet
lichte uitvallen naar de hoeken.

Er staat een bries. Gruizig poeder stuift
me in het gezicht, maar ik doe mijn ogen
opzettelijk niet dicht.

Hij komt me opzoeken en zegt:
uw vader is verstrooid. Hij stelt me voor
om nog wat na te blijven.

Meeuwen en roeken strijken langzaamaan weer neer.
Wij staan daar zwijgende een tijd nog op dat pad.
En dan niet meer.

Moederkoek

Haar hoge fiets droeg haar voorbij
in zeegeruis, de vroedvrouw van het dorp.
Zij trapte veel afwezig, zo leek het mij,
dan anderen of wij. En achterwaarts gezag
school in haar knot. Wassende maan en
springvloed betrok zij in nors blijvende
berichten over je geboortedag. Wij
waren mensen, scheen het, zonder lot.

Ik onderschatte alles: pijn, lichaam
en machten en zij de tijd die nog viel
Weg te wachten: ze verscheen laat.

Ze geeft een emmer met de moederkoek
en zegt dat ik die in de tuin begraven moet;
ik sta in de scherpe ochtend, een jongen
nog, met een emaillen emmer, waarin
vlees en bloed.

Dichtbij hoor ik het opslaan van de
golven en denk aan kraaien en aan
raven, spit diep en heb tenslotte
dat klein graf gedolven.

Wat zich voltrokken had, het vroeg
naar de gedachten om het leven voor
te blijven en naar een vaste blik
die zekerheden uitvergroot.

Een kwart eeuw later - midden in je
kamer sta ik - zeg je: wie mij verwekt,
veroordeelt mij slechts ter dood.

1945

De Duitsers stonden bewaakt bij elkaar
bij de uitvalsweg, een troep verrotte augurken.
Sommigen waren jongens zo oud als ik
met niets dan regenlucht om zich heen.
Eén roerde in een vierkant pannetje
op zijn hurken.

De oorlog was over, door kinderen verloren,
met veel te lange geweren getraind,
als tovenaarsleerlingen van het kwaad geboren.

Zij leren hun tafels moeiteloos,
zij laten zich doden bij Elst en Verdun,
ze kunnen meer brood aan dan je dacht.

Hun verveling grenst altijd aan boosheid,
ze schoppen tegen de dagen aan
als tegen vuilnisbakken.
Lang blijven ze op de muren schrijven
en naar de kleren en de onkwetsbaarheid
van de volwassenen snakken.

1945

Op wat legerauto's na lege wegen,
waanzinnig veel vis in de meren,
de grootste stilte ooit gemeten
in Overijsels kop en ergens moesten
nog frontlijnen lopen en landschappen zijn,
steden en deelstaten die bleven zweren.
Aan de Beulaker gingen we - vijf jongens,
vier meisjes - met een bus eierpoeder
en één pakje Craven-A kamperen.

De boer melkte te vroeg, te laat
en Hirosjima was nog niet gedaan.
Niets zou de zwanebloemen, het riet
of ons en de aanhalige wilgen
nog naar het leven willen staan.
Punters vervoerden strobalen
of net zulke rustige mensen.

Een meisje kon hier alleen Ineke heten;
ze stak 's avonds eendeveren
in haar haar en fluitekruid.
In de hooizolder perste zich dan
steeds meer nacht en ze bestond.
Verder dat ontzag dat het hield
en niet begaf. Hoe kon er na al die oorlog
zoveel boter en brood zijn en bruid?

De scholen begonnen. We schreven elkaar.
Haar inkt was paars en haar spelfouten

waren groter dan haar borsten.
Ik handelde ernaar. Ik dacht wat
zeker een half leven kostte: dat geluk
de onnozelen treft, de meisjes en de hansworsten.

Ter herinnering aan Nieske Doff

I Overtoom

We liepen op de Overtoom. Het was er
avond; regen viel verspreid. Er kwam
oorlog aan. Mijn moeder wist die dingen.
Voor een drogist met het jaartal 4711
bleven we, als hadden we iets nodig, staan.
Ze zei: er komt een nare tijd. Ik heb een bult -
ze wees - een bultje hier; ze gaan opereren.
Meteen liepen we weer. Ik keek de volgende
zijstraat in en zag de hoge, grijze schimmen
van Vondelparkpopulieren. Een tram kwam
tot stilstand langs de halte voor - ik telde ze -
vier dames en twee heren. Dat is lang en vredig
klimmen. Ik dacht: de oorlog gaat
nu misschien wel niet door.
Mijn kleine moeder keek van mij en de regen
af opzij en over de natte stoepen, die
altijd uitkomen bij je huis,
zwierven, ja dwaalden wij.

II Litteken

Het was al weken na het ziekenhuis. Niets erger dan eten en ether door elkaar gegeurd; door lange gangen trek je, als door een schone, schemerige pas, er heerst gevaar: er ligt een willoos wezen langs de kant op een brancard, een postpakket voor een of ander land, degelijk dichtgebonden. Daarover spreek je niet met elkaar, je blijft schoolgaan en optellen bij je volle verstand en je leest van de jongen die klom in de dikke appelaar, een rappe jongen, die een merelnest had gevonden.

U was terug. In uw slaapkamer kwam ik nooit, tenzij iedereen lang en breed was opgestaan. Ik loop er binnen en zie de grote winkelhaak in uw wit lichaam, hij is bruin generfd. We staan verstomd tegen elkaar en zoveel stilte is nooit meer te vertrouwen. Nog jaren gilt u in de kamer naast me voor u sterft. Hoe kon ik dan nog van u houden?

III Botsbol

Alleen ben ik gaan schaatsen op een meer;
ik bleef een vreemde in uw pijnen, ik zie
dat verstild middaglicht niets anders is
dan ingehouden nadering; van uw vroege dood tot
de mijne.

Een bleekrose zon is zelf nevel
in de hemel en de bruine kiekendief cirkelt
boven de verglaasde rietkraag, maar valt
niet neer. Zo bar, zwijgend en wijd was het
land in geen tijden meer.

In de witte vlakte staan op eilandjes elzen
en zij hebben hun waaierkapsel op, niemand
is er, niets roept, niets rot.

Misschien verliest u nu een kind, is dit
een einde; het is niet uw einde. Het
landschap bestendigt nu ik nog beweeg
de volstrekte nietszeggendheid van
ons beider lot. Ik moet van u iets zeggen.
Wij zongen tweestemmig bij de afwas, u
hebt gelachen en geleden en gebreid. Ja,
moederbeelden groeien hoger, hoe strenger
het winter wordt. Toen heeft ze je ingepakt,
toen deed ze je versteende handen onder
haar oksels. En toen al was er die wrevel
over haar onmisbaarheid.

Het monument

Ik werd acht jaar en stond in een Noordfrans dorp
's avonds met mijn moeder op een doodstil plein
bij het klassieke oorlogsmonument: de soldaat
stormt schuin iets tegemoet, een andere - vermoeid -
ligt wat slordig tegen zijn linker,
nog aan de aarde vastzittende voet.

Ze vertelt de loopgraven, noemt getallen.
Een mengsel van avond en zoete mestlucht
komt uit de heuvels op de huizen toe.
En de witte wijzerplaat op de grijze toren
wordt steeds ronder; er blijft licht op vallen.

Nu wist ik eindelijk wat mensen deden.
Ik voelde haar alwetend, maar daarom ook
door en door afscheid nemend naast iemand staan,
zoals die soldaten moesten hebben gedaan.
maar die hadden een reden.

We liepen terug naar het stille hotel;
boven het leien dak zat schuin
als leunend tegen wolken een driekwart maan.

Hoe moest het met ons verder?
Ze had de wereld gruwelijk gemaakt
en leek nog steeds reislustig, jonger zelfs en tevreden.

1937

Mijn moeder verloor haar portemonnee,
zij belde bij alle burens, omdat ze voor
zeven gulden kon koken, wassen en
huren. De school aan de overkant zocht
ook al mee. De hele stad wist er
volgens mij van hoe een kind zich
schamen kan.

In ons portiek bilde een man
en vroeg om een boterham.
Mijn moeder gaf een dubbele snee
met leverworst, zij huilde
omdat het zover met mensen
en mannen kwam.

De buurvrouw kwam terug
van boodschappen doen. Ze had
weer niets gevonden, maar zag,
zei ze, iemand die zingend
de mussen voerde in het plantsoen.
Het klopte. Een grote man
op een slof en een schoen.

Vakantiekolonie

Dertien boterhammen had de jongen gegeten;
hij mocht boven tachtig kinderen op tafel staan
en keek gelukkig in het rond. De zuster zei
dat je ook zoveel moest eten; dan ging bronchitis over,
want dan kwam je aan.

Dat je van heimwee aandrang krijgt
stond denkelijk niet in de handboeken.
Niet eens misprijzend scheidt de zuster
een natte hoop uit je spijlenbed;
's middags moet je tot je moe wordt rusten.

Later zit je naast haar op het strand -
ze leest en doodgaan is hier verboden -
je wil niet scheppen, de zandvormen
van thuis zou je hier liever willen missen,
het rondje, de groene, het hartje, de rode.

Niet ver uit de kust spelen, op en onder.
de scholen bruinvissen. Daar is ook de echte
geheimzinnigheid van mooi weer.

Alleen op een vage feestdag is
bezoek van besluitelozen toegestaan.
Waar zullen ze eens met je heen gaan.

Als ze je na zes weken halen,
ben je niet aangekomen, wel plat gaan praten.
Nog eens weken zijn ze daar ongemakkelijk van
en tonen zich bedrogen en ontdaan.

De grote dromen

De kleine dromen gehoorzamen nog,
de grote worden onhandelbaar als ligstoelen
die niet open willen, een reservewiel
dat zich losrukt en weggrolt, mokkende dieren
die om hun temmer sluipen.

Ik heb het verbruid bij de grote dromen.
Omdat ik een dichtgetimmerd kasteel
in een verlaten park heb gezien en het bordes
heb bestegen, weet ik wat dat zeggen wil:
rododendronstruiken forceren de ramen,
niets houdt het liefdeloze van de
losgebroken takken tegen.

En eens wilde je macht over de nachtwind;
dat hij de vogels onder de bruggen geruststelde
en waar het zo uitkwam een dekzeil goed legde
op de voorbijkomende schepen.

De grote ordening wordt verloren,
geen enkele droom zal zich gedragen tenslotte
en zoveel bladeren aan bomen worden geboren
om met de altijd al willoze wind mee te spotten,
dat het inkt en slapeloosheid kost
niet bij de aarde te horen.

Het kind

Kortenhoef

De avond komt over de kleine binnenplas.
Ik peddel niet meer, licht zuchtend loopt
de kano vast in plumpeblaren. Nog een
kleine opmerking van de wind
achter mij in het riet. De watermunt
geurt me met kracht achterna van het
licht aanvaren.

Een fuut komt haastig nog door de ban,
met watervrees zwemmend, alsof het zo weer
spertijd is, weer jeugd en oorlog worden kan.

Een bel ontploft zacht aan het oppervlak;
heeft ook het ongeborene al ontzetting?

Wat heb je toch met de stilte.
steeds minder beangste, verouderde man?
Je leven heb je onder de leden
en je wil toch niemand meer laten delen
in die besmetting?

Duinen

Zoals altijd is er een dierenspoor.
Er staan gewone brem, slangekruid,
ossetong en koekoeksbloemen. Sommige
konijnen begonnen een hol, maar
groeven niet door.

In de spaarbekkens hangt het water;
je zou er munten in kunnen gooien
als in het bassin van een fontein.

Bast is van jonge bomen afgeknaagd.
Zie toch hoe de dag werkelijk wentelt
en er van alles uit de tijd valt, ritselend.
hoe schelpen gaan, knerpend, hoe niemand
meer opraapt, hoe niemand meer ergens
naar vraagt, hoe de wind heengaat:
zonder geest te zijn wat hij afrukt
verwerpend.

Van poëzie

Opgegroeid met Nijhoff en met Bloem.
het regenachtig noodlot en het wonder
achter het wonder van de werkelijkheid,
het leek in elk geval aanmerkelijk gezonder.
meer bestand tegen meisjesogen,
dan Marsmans kosmos vol vitaliteit
- schoolruiten sprongen van je puberteit -,
je eerste paradijs van vurige sekonden,
waarin een eeuw, een oceaan niet op
een goudschaal werden afgewogen.

Vasalisachtig bleven alle ezels,
de Afsluitdijk en introverte vrouwen in cafés.
de zelfmoorddromen en de vaderlijke geest
van de afstandelijke lijfdocent, de dood.

De nachten leken hoger en de dichters groot.
Over je eigen ziel had je meer goeds gelezen
dan kon worden doorgrond of afgewezen.
Je moest nog leven, wat belezenheid
je eigenlijk verhinderde, ja verbood.

En in de winter was het strand zo absoluut verlaten
dat flessen, juthout en kapotte manden
door een verdronken mensheid schenen nagelaten:
voor eeuwig uitgepraat over de waterstanden.

Dus eindelijk had dan Holst zijn zin;
zelfs hijzelf verscheen niet op de dunne kim
waarlangs het lang voorspelde einde brandde,
zachtrood en ijl, zoals hij had gezegd,
terwijl op witte boven- en benedenstranden
balken en oliemeeuwen leken neergelegd
als runetekens, inderdaad, van een voorbije schande.

Zo wit die winter, langs de zee de schotsen.
we liepen stijf, verstijfd gearmd de
vloedlijn langs, de dijnen bleven botsen.

Middag vol eeuw en stilte, nergens relatief,
dat was pas poëzie en nog had ik niet lief
in dit verbaal heeal, niets in de gaten;
een jeugd van taal; die zou ik later haten.

Met Slauerhoff raakte ik het verst van huis,
want het verleden was zijn vormeloze vrouw,
maar in de leegte van het landschap zou
de wijze haar eens ontmoeten, begerig en schijnbaar kuis.

Niet het leven aan boord, niet de stadsgezichten,
maar het balsturige ongeloof aan geluk
en de trouw achter de ontrouw in zijn gedichten,
geheimzinnig en toch onopgesmukt.
het dubbelzinnige verwarring stichten
maakten mijn eigen stuurloosheid bijna wenselijk.

Poëzie voor vluchtelingen; iedereen
in mijn omgeving was doelbewuster, beter
toegerust voor toekomst, benijdenswaardig
uit één stuk.

Nu hij toch gestorven was -
zijn doodsfoto zei het onfluisterend ongebruikelijk -
kon ik misschien in die gedichten wonen, ze
stonden toch leeg en ik ging voldoende gebukt,
dacht ik, zodat het zijn moeite tenminste
zou lonen.

Van de koude kermis van de kosmos,
Van de koude kermis van de kosmos,
van een lommerd vol zee en regen
komt hij thuis, na jaren, en dan pas heeft
de tijd eindelijk die kinderlijke zinledigheid
weer teruggekregen;

alleen als anderen kan je kind maken,
er is van golven geen gesprek te hopen,
de bomen kunnen geen geweten kopen,
wind is niet werkwilleg, kan niet staken

dat is goed, dat is niet goed, dat is goed.
Nu afwachten - een mensheid kan nog landschap
worden, gaan lijden aan aardbevingen.
want taal is onbetrouwbaar als herinneringen
en dan is het eind nog niet in zicht -
wat hij doet.

Een vrouw wil hem wel aanraken en het paradijs
hult zich nu in een moraliteit of hij ziet, ziet
werkelijk haar poriën en onzekerheid en
wordt uit haar schaamte en zweten niet wijs,
heeft werkelijk goddank de woorden niet.

Het is niet zeker wat verbeelding is.
wat poëzie aanricht, woordkunst ontwricht.
Je kan je afvragen:
wie stapt behouden uit een gedicht?

Gedichten die zo goed geschreven zijn
dat ze er altijd zijn geweest,
zoals vliegen, kieviten, benauwde uren,
het kind pijn wandelend met
zijn moeder geest, de klemmende deuren
en dromen die een leven sturen
benauwden mij vannacht het meest.

Want vannacht droomde ik je gezicht;
het was kleiner, stond denk ik niet
socialer. De bijna menselijke zeelucht
liet ons nogmaals verlicht adem halen.

Hoe kwamen ze zo bijeen, je ogen,
dwaalwegen, weggooi-jaren, verkeerd
gekochte boeken, zinloze gesprekken,
in het halfgehoorde neerslaan van de regen?

Je kleren leken verschoten, het was
voorjaar gebleven op een dag,
helder als klaslatijn.

Je gezicht aan de nacht meegegeven,
gedicht dat wel ergens zal zijn.

Poëzie is ook om te lezen,
Poëzie is ook om te lezen,
maar vooral om te onthouden, desnoods
half, veel poëzie die ik weet.
Maar sommige mensen kun je niet
goed vergeten en niet goed onthouden,
want niet geheel betreden. Zij verliezen
zich in oude landschappen als
rond de Hollandse waterlinie: riet,
verlaten forten, lelieplassen, wortels,
somp; terreinen die je niet meer verwacht.

Met die poëzie moet je leven,
moet je een leven toe, zonder ooit
werkelijk te weten hoe de
angstige roerdomp - een enkele keer
betraapt, een panisch kind,
scheef verstijfd van schrik - zich redt
in die dikke rietkragen daar.
De witte waterscheerling
bloeit er ook. Nog steeds; zomaar.

Hommage

We neusden op de Nieuwmarkt rond en struinden
de dag door, namen warme wijn, de vorst
bleef doordrammen als een reus.

Je had slechte zin, maar de andere ochtend
schatsten we de Waver af en kwamen los
van verspeelde liefde, schuld en het gevoel
zich te moeten haasten.

We staken onze hand op tegen houthakkende
amper met een neus uit hun pels stekende boeren
en waren weg tussen bevroren geel riet;
de bonte kraaien vluchtten niet.

Je sloeg een knotwilg op zijn schouder,
uit scheve hoeven werd de rook omhoog gedacht,
stilte reikte tot aan niemands verschiet
en je zei: Goed, hier komen ze dan niet,
de dalvers en de scheefgelegen hoeren.

Dagelijks ben ik in je buurt, ik lees je vaak,
je teksten zijn uitnemend te zingen.
Je oerhollandse dood - hoeveel jongens
van de gestampde pot tellen onze letteren helemaal? -
kan zich als ik vis of groente haal
met de natuurlijke stelligheid van je gedichten
in de marktkreten aan me opdringen.

Het huis

Ik maakte een ommetje in de buurt
en lette op de gevelstenen: De Teyger,
D' Roo Leeuw, De Bouwer, D Vogel Struis.
Lopend over de kale grondvlakken
van de panden die verdwenen, werd ik
getroffen door de blijfkracht van een
alleenstaand naamloos huis, zijn licht
beregende rose borst van stenen.

De eersten die langs zijn muren sliepen
en door het trapgat naar elkaar
de dingen riepen - iets mee naar boven te nemen -,
als slijpsel van drukte werden hun stemmen
weer ingeademd en door lang vergane
laarzen in de straat gewreken.

Het huis kwam de feiten te boven,
maar de lichte schouderophaal
ter weerszij van de klokhals
is gebleven.

Aardige leerlingen

Zij willen de wereld veranderen als een kamer.
Er komen veelkussens in, een beetje als bergen,
gastvrije bergen voor iedereen. Onordelijk
en bewoonbaar - je moet niets meteen kunnen vinden
tussen laarzen en planten - mag het verstand zijn.

Zo verandert het intussen buiten.
De politiesirenes laten een klassieker thema horen,
de brandweerauto nadert langzamer met de blues,
als dansers wijken de voetgangers uiteen
voor de Ierse riddle van de ziekenauto.

Moederlijkheid, eenvoud en armoe,
geïmproviseer en vergeetachtigheid - het blijft
wel een jaar lang zomer, ook wel eens winter;
de doden vallen anders, meer per ongeluk -
dat hebben ze met ons voor.

Ik dwing ze tot orde en voel me na hun examens
eenzaam in hun ontspannen gesprekken
over crèches, vrijwillige kinderloosheid, honden.

Ze gedragen zich snel als gewonden
van denken dat hun wordt aangedaan.
Ze geven me thee en zeggen ook niet
dat ze me jaren een net te verdragen
overleefde hebben gevonden.

Beelden

Buiten de liefde zijn de anderen beelden,
bezielde beelden met rugklachten en plannen,
verstrooibaar, veranderlijk, wolken.
Buiten de liefde zijn zij liefelijk, hulpeloos,
of gescheurd, maar verbannen.

En binnen? Mijn handelen heeft iets vergeefs,
mijn tijd met hen lijkt niet begrensd
door verdriet of haat of uitzichtloze voornemens.
Ik geef de moed niet op, de treinen naar hen
lopen nog, aan het seinwachtershuis rinkelt de bel.
Veiligheid beheerst de reiger aan de sloot,
de schofelende man in het bollenveld.

Gisteren hadden de Chilenen
hun foto's opgehangen in de afgeschreven kerk,
ze verkochten hun nationaal gebak.
De fluiten klonken krijsend vervormd
of fluisterend zwak uit luidsprekers
aan gescheurde pilaren. De toeloop was
niet groot. Er bleven veelgerechten staan.

Kinderen hadden foto's nageschilderd
waarop veel grafkruisen stonden;
het was een wedstrijd geweest, hun armen
waren tot de ellebogen bedekt met verf.
Moeders kusten hen trots en tilden ze op,
hoog boven de beelden van het bederf.

Gedrag

Iemand laten wachten op een hoek
een jaar of twaalf, iemand de wind
uit de zeilen nemen, die wind verkopen
aan de eerste de beste, iemand je
reservehart schenken, iemand geen
verdriet gunnen, maar wijzen op
zonlicht, boeken, boterbloemen,
het dan opgeven, iemands angsten
verklaren, iemands dromen in een
aanrechkast bewaren, iemands band
niet oppompen, iemands verleden in -
lopen zonder kloppen, iemand liefhebben
om wat iemand had kunnen zijn,
allemaal water in dezelfde wijn.

Het kind

Alleen maar liefde geeft ze ons
om geen reden kan ze ons haten,
over eendjes zullen we honderd jaar praten
en eigenlijk zijn we zelf een sprookje
waarin de draak weer even slaapt

haar beentjes zijn zo mager
haar rug is misschien gebogen
omdat geen doel haar meestal
benedenwaartse blikken kan verhogen,
haar vingers zijn dun, handen die
niet wennen aan vorken of pennen

het kind dat altijd van je houdt
en wellicht vindt dat je de
torens hebt gebouwd, waaraan ze
het stadje altijd zal herkennen.

Met de Russische moederpop
speelt zij zeker een half uur lang:
wie hoort in wie, dat redt ze niet,
haar kleiner is kennelijk niet groter

toch nadert haar puberteit
en de kleuter komt al niet af

de Russische matrosjka.
van leeftijd tot leeftijd een
meisje dat haar eigen jongere
zuster baart en tot je de grootste
bent, blijf je verstoep in
wie je wordt

de Russische matrosjka,
waarom die haar zo bezig houdt;
dat de grote niet in de kleine kan,
hoe lang zij het ook probeert, ik
liep soms weg, zo heet kreeg ik
het en zo benauwd.

De maan en de zon die kent ze wel,
die zweven vaak naast de Zeelandbrug,
daarover rijden we heen, daarover rijden we terug,
want elke zondag zijn wij weer ouders
van een kind dat jaren hetzelfde denkt:
zo leven wij in twee tijden, de ene traag
de andere vlug.

Fazanten en bergeenden en soms kluten
komen wij tegen in het middaglicht,
ook zij hebben zondag, geen tractor rolt,
de deuren van de schuren blijven dicht.

Maar de zon en de maan en de eb en de vloed
beheersen de zondag en haar leven,
omdat zij 's avonds weer terug zijn moet
en wij slikkend van onze bestemming
lijken te worden ontheven. Zo moet
je dat wel noemen, het komt
nooit goed.

Drie dagen twijfelde haar lichaam diep
en bleef een jaar van huis:
elke dag over dijken, zeventig
kilometer heen en terug,
een koorts die niet wist van wijken

ik moest afstuderen, dacht ik,
met rederijkers aan mijn hoofd;
hun toneel verwijst naar de zaligheid
en de zinnen die ons misleiden
ver van genade en geloof

verdriet brak de wereld af
en legde onze zinnen in het graf,
maar ik wilde niet mee
en schaamde me tevens: onder
die witte schorten ademden
de verpleegsters, in hun loop
over de gangen zat iets gedrevens;
ik begeerde wel niet, maar toch
ik wist: mijn levenswil eerder
dan mijn verdriet vernielt
straks onze levens.

De vaste zinnnetjes die zij
duizend malen heeft gezegd, over
niet boos moeten worden van
wel allen die zij kent, over
haar geliefde dokter - waar is hij noua -,
van een watertoren bij het
ziekenhuis, al die verstarde,
jaren herhaalde taalelementen
brengt zij goedge mutst in,
alle weken.

Met het aangeboren taalvermogen
ontdekt, zegt Chomsky, het kind
de regels. En zo is het zelfs
voor haar. Met kerstmis wil
zij de kaarsjes aan- en
uitsteken.

De hazen

De hazen

We waren in een weijtje waar camille
het meeste te vertellen stond en hadden
een paal voor een waslijn in de grond gezet,
toen twee hazen uit het jonge koren dansten,
rechttop bewegend, in een aangrijpend menuet.

Dat kinderboekenhazen bleken te bestaan -
ze droegen dan wel geen parmante jassen,
maar hadden die aandoenlijke en overduidelijke
oren aan - het was zo schokkend als midden in
de goedheid of in de oudste angst voor donker
zijn te komen staan.

De schaamteloosheid van hun rondedans
en de driftige ernst van hun door
plotselinge versteningen onderbroken spel
deden ons de eigen argwanendheid en
verloren natuurlijkheid beseffen, dat
voelden wij aan onze sprakeloosheid wel.

Het voorjaar leek zelfs dreigend uit den boze
over de onschuld van de polder heen te hangen.
De dans duurde zo'n traag kwartier;
er was nog een kort leven om te blozen,
om naar de schoonheid van dit drieste dansen
te verlangen.

Kieviten

We reden langs dijken en bermen
waar de smeerwortel graag is
en kieviten stonden er pal, je zei:
het zijn net krijgers.
Ik dacht: ik weet niet hoe het
tussen ons worden zal en zag
ons misschien al als Emants' zwijgers.

Klein hoefblad uitgegraven,
helianten gezaaid, het meisje verwekt.

Ook de kieviten zijn in blinkende
kurassen slaven, krijgshaftig als wij
en blijkbaar tot wachten veroordeeld.
maar beter tegen de verlatenheid
van de leegte achter hen ingedekt.

Achtertuint

In het donker staat de kleine kastanje
en de onbekende winter staat er ook
geleund tegen het huis; jij en
een paar bleke goden - van verlegenheid
de wazige en die dromendief en de
dodenwachter - zitten binnen.

De treurige liefde is een grote liefde;
die omspant wel jaren en broers
en de ziekte van het kind. Kom,
wil ik fluisteren, er is nog een land
waar niemand is begraven, op de hellingen
kunnen wij slapen en staren en
de grote huilbuien zien we verdampen
in een doodstille ochtend, maar je zult
glimlachen en kijken
in je schoot. En even beweegt
de winter in de tuin en schudt nee -
je hoort het nauwelijks in de takken.

Stand

Op de brug achteromkijkend in de bus
zie ik hoe het stadje verdwijnt,
een toreneindspel met ongelijke lopers.

Iemand zit daar, denkt en doet geen zet
en laat de stukken jaren staan.

Denken en tijdnoed zijn even heilig.
Men komt intussen nergens aan.
Dat is een wet.

Klein hoefblad

Elk jaar staken wij Klein hoefblad uit -
er was een plek op de dijk waar het
het eerste was -. Dan stond het
in witte schalen op kasten en tafels
en het schoot door tot de lange stengels
op onwijze sladoods leken.
Warmte dreef het uit zijn krachten
tot buigen, knakken en breken.

Dit jaar heb ik dat stugge
dwarse bloeien op kaalheid
en in kille wind gemist. Opeens
was er al speenkruid, terwijl ik
eigenlijk nog niets van dit voorjaar afwist.

Weer een ritueel - handeling waarop zon
en mensen voortkunnen - is me ontvallen.
Tradities die je had ontnamen
de chaos van de jaren iets van overmacht.
Ik zie - als altijd onwillig tot wanhoop -
onze wereld langzaam maar snel versmallen.

Beestje

Terwijl ik over je schrijf, landt
een beestje ter grootte van het oog
van een naald op mijn papier, laat
twee vliedunne vleugeltjes tevoorschijn
vanonder een minuscuul notebruin
schildpadlijf, doet ze weg en beweegt
nooit meer, ook niet als ik er zacht
tegen tik. Dan rolt het om, al drastisch
stijf.

Dit is jouw boodschap, denk ik, aan
mijn slechter ik. Als deze dag al zo
van wal wil, is het beter de moed maar
voetstoots op te geven. Misleid.
Als ik ophoud te kijken, begint geheimzinnig
of geniepig kruipen. Om welke reden ook wil
iets herleven. En iets brengt zijn bestaan
ter tafel door doodsangst of gewoonte
gedreven. Alles trek ik me aan:
dood zijn of bewegen.

Over de helft

Intiem worden met de kleren.
haar doodsbed zo niet timmeren
dan toch getroffen onder ogen zien,
de leegte die zij achterlaat in de
kamer hebben, een meubel, een mummiekist,
van haar weten wat ze zelf niet wist,
taaluitingen door haar bezet
en besmet achten, haar plaat
niet meer draaien, nooit meer op
haar wachten. En als zij er nog is
het model van haar nieuwe bril
trachten mooi te vinden met
de beste wil.
Haten en bang zijn voor oud zeer.

Dat gedrag, merk ik, ontstaat
over de helft niet eenvoudig,
god weet eenvoudig niet Meer.

De slikken

Zonder jou teruggegaan naar de slikken
van Oosterland. Ik hoor het grijze water
ritselend krioelen onder de maan. De terugwijkende
steltlopers in het gele donker blijven waden,
onrustig krijsend mijn aanwezigheid bedoelen.

Buitendijks sijpelt de eb,
de tijd die in het duister leegbloedt
of ik een droogvallend geheugen heb
en niet verder kan gaan,
of geen enkele ervaring meer meedoet.

Een hevig verlangen naar een kind
is het wat mijn ontsteltenis schept.

Vogelverschrikkers

De morgen, het voorjaar, de rivierarm en de hectaren zijn weer hemelsbreed. Wintertarwe geeft onwezenlijke, groene baardgroei op de mannelijke bruine aarde. Maar overal zuigt aan kleine bruine tepels van verre, wazige torentjes een vrouwelijke geest, een lichte dag met grote voorspoedige gedachten van lucht.

Vier vogelverschrikkers gebaren en verbieden en wijzen de patrijzen en nukkige fazanten uit hun bedauwde gebieden.

Gepropt in een oude overall en menselijk van onmacht en houterigheid staan die vier hulppredikers in de zilte tederheid van zeg maar ons heelal. En geen vogel durft. Geheimzinnig leeg zijn de velden die hun gespreide armen bedoelen.

Wij rijden langs en veel later pas schrik ik vertraagd: zo durf ik in jouw gebieden me niet meer te voeden en ik waag er al niet meer te voelen.

Een echtpaar

In het Stedelijk zag ik
Vroman en Tineke zijn vrouw.
Ze snelden langs de Appels voort.
Voor slaapwandelen ging het te gauw,
voor zich verdiepen was het ongehoord.

Hij had over zijn arm een jas
of iets anders, zij liep voorop,
hij riep weer dingen, misschien
sterke strofen. Zij verdwenen
als snel geluk naar Verenigde
Staten of naar boven.
Hij was kleiner dan ik van
foto's geloofde. En zijn
grijze slierten haar - liefde
is het enige - ontroerden sterft.

Ik weet wel waarom ik me
van oude kleren voelde worden,
waaruit gedachtenspingsels
en vragen stoven: Is dit nog
uw enige paar? Wat voor weefsel?
Hoe duur? Welk merk?

Sneeuw

Haastig en zonder hart
wikkelt de wind met sneeuw
de stad in grauwwit slagerspapier.

Zijn slordige wil tot groot vergeten
maakt zich van de avond meester.

De redeloze verpleegster, die ten overvloede
al haar zieken onder de spanlakens legt,
zo komt 's nachts zijn moeder
en wil van hun levens niet weten.

En dit ons handelen met mensen, wij
waren als onbruikbare stormwinden rond.

Vanonder het laken worstelt zich tot
onze verwondering iemand, bevrijdt
zich en laat nog lang mokkend voetstappen
en gedachten achter op die al jaren
besneeuwde grond. En iets droefs en
eeuwigs openbaart zich in het sjokken,
wat ons eens doodgaan doet met open mond.

Vroeg

Er is geen dag zo leeg of in een hoek
staat wel een stoel waar jij niet op zit,
zo'n kersehouten stoel, neergezet in zo'n dag
die men niet voor het avond is moet prijzen.

Er is niets innigs aan de meeuwen
en niets waanzinnigs aan de gevels.
Een ei staat op het gas.
En er zijn verder geen bewijzen
dat ik ontregeld ben door wat je zei,
dat ik de trapezwerker die je misgreep was.

Er komt iets al te hevigs in de felle
en verbeterde trouw aan dat verwijt,
iets opzettelijks en overdadigs.

De iepen die licht sidderen van ongeduld,
de kopmeeuwklike van dak tot dak,
hun lente-Ief, het dagelijks uitzicht
over de stad, ik leef het; het is groot
en toch voorgoed iets ongenadigs.

Wat blijft

De verongelijkte gil van de
zilvermeeuw, af en toe, die misschien
teder is in een andere code.
De iepen die de gevels betasten,
de koude lente, bladloos, de geest
die niet rouwen wil, niet bloeien
wil en niet wil vasten. Het bleke
zuchten van de nacht.

En altijd gelijktijdigheid -
slagvelden en klavervelden -
het denken aan de stilte
binnen schilderijen, steile gewassen
en van schroom verstijfde vrouwen
die staren uit het doek,
die zagen wat ze niet vertelden.
Wat blijft is zoek.

De tederheid van de Maas
en de Oise, de bosuilen, een tweetal,
geluidloos over mijn kano heen.

Thematisch trachten te leven.
om mensen lopen.
Willen aarden in je liefde,
niets dan geschiedenis met je delen,
trompetnarcissen zetten in
al mijn eigen onwil; niet meer hopen.

Lanen

Je kwam soms in die zware lanen;
de bomen broers en zusters van een
lang gezin. En als je langs
ze liep, dan was het een bezoek
met aankomst, afscheid en nog
aan ze denken tot de hoek.

De knokkels van hun wortels braken
uit de grond en die verweerde
tenen deden je nog meer denken aan
familieleden, misschien ook wel
omdat je wist dat er in zulke lanen
al van oudsher veel moest worden
overleden.

Ik heb geen vrouw meer en ik ben
te alleen en voel me in die lanen
teruggekomen. Liefde verregende zo
tot oud zeer, drong zo als voedsel
in mijn geheugen en mijn grond,
dat ik zou willen staan - belachelijk,
maar toch tenminste op één lijn
met hen - tussen die bomen. Zonder
geslacht en zonder mond.

Droom

We liepen op een natte stoep,
dooiwater lag daarop en ging
onmerkbaar over in een gracht.
Een grijze poes kwam achter
ons vandaan en sprong
het water op tussen de schotsen,
zonk ogenblikkelijk en kwam
weer boven.
Toen ging ik liggen en jij hield
me vast, ik reikte, kon hem
aan zijn wollen kop weer dicht
naar de kant toe krijgen.
Mijn handen raakten vast in ijs,
ik kon niet meer. Ik zei:
nu jij, het beest was nu
vlakbij, zonk weg, kwam boven
en toen greep je hem.
Nooit zo gedroomd, samen
van de dood te hebben gered,
doeltrefend, zwijgend en
verbonden. Zich wakker schamen:
droom van wat wij nimmer konden.

De geestenbanner

Hij komt ook overdag, spreidt foto's uit,
beveelt gepeins. Intussen zwijgt de telefoon.
Maken honden en heiblokken buiten teveel geluid,
hij weert het af en houdt de stemming effen en gewoon.

Hij beziet weer keurend de wanden, de tekeningen,
hij loopt wat rond en wacht op de verdoving.
Zijn handen pakken soms een voorwerp op,
niet ernstig gemeend, niet hebzuchtig. Niets mag
bedreigend zijn of kunnen wijzen
op afpersing of beroving.

Hij roept in trage taal op wat hen bezielde.
Hij komt voor de uitdrijving te zijner tijd terug.
Hij monstert de woonruimte nog een keer
en kan de deur niet vinden. Die open je voor hem.
Intussen zegt hij terloops tegen je rug:
Ik zou het goedkoper kunnen doen,
als ze inderdaad niet van u hielden.